

УДК 658.8:615

Фактори впливу на процес формування інноваційно сприятливого середовища

Шипуліна Ю.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю
Сумського державного університету

Силка А.В.

магістрант
Сумського державного університету

У статті викладено результати аналізу та систематизації факторів, що впливають на формування інноваційно сприятливого середовища на рівні держави і підприємства. Розроблена схема взаємодії факторів макро- і мікросередовища у процесі формування середовища, сприятливого для інноваційної діяльності на різних рівнях узагальнення.

Ключові слова: інноваційно сприятливе середовище, інноваційна культура, інноваційний шлях розвитку, промислове підприємство, інноваційна діяльність, стратегія розвитку.

Шипуліна Ю.С., Силка А.В. ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННО БЛАГОПРИЯТНОЙ СРЕДЫ

В статье изложены результаты анализа и систематизации факторов, влияющих на формирование инновационно благоприятной среды на уровне государства и предприятия. Разработана схема взаимодействия факторов макро- и микросреды в процессе формирования среды, благоприятной для инновационной деятельности на разных уровнях обобщения.

Ключевые слова: инновационно благоприятная среда, инновационная культура, инновационный путь развития, промышленное предприятие, инновационная деятельность, стратегия развития.

Shypulina Y.S., Sylka A.V. FACTORS AFFECTING THE PROCESS OF INNOVATION-ENABLING ENVIRONMENT FORMATION

The article presents the analysis results and systemization of factors affecting on the innovation-enabling environment at the state and enterprise level. The scheme of interaction factors of macro- and microenvironment in the process of forming favorable environment for innovation at various levels of generalization was developed.

Keywords: innovation-enabling environment, innovation culture, innovation way of development, industrial enterprise, innovation activity, development strategy.

Постановка проблеми. Сучасна економіка характеризується постійними змінами умов зовнішнього середовища, що ініціює перехід господарюючих суб'єктів різних рівнів узагальнення (у тому числі окремих підприємств та установ) на інноваційний шлях розвитку. Світовий досвід переконливо доводить, що опора на інновації дає змогу не лише адаптуватися до змін умов господарювання, але й провокувати (програмувати) ці зміни у вигідному для суб'єкта господарювання напрямі. Проблема інтенсифікації переходу на інноваційний шлях розвитку особливо гостро постає перед вітчизняними промисловими підприємствами, які втрачають ринкові позиції і тримаються на ринку в значній своїй частині за рахунок реалізації стратегії вичерпання можливостей, у тому числі використання дешевої робочої сили, практичного призупинення

оновлення виробничих потужностей і (особливо) техніки та обладнання, фактичного призупинення розроблень зі створення нової продукції тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями пошуку шляхів інтенсифікації переходу на інноваційний шлях розвитку на різних рівнях (держави, регіону чи галузі, окремого підприємства) займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, такі вітчизняні вчені, як О.І. Амоша, О.А. Біловодська, І.П. Булеєв, Б.В. Буркинський, В.М. Геєць, С.Ю. Глазьев, В.М. Данілішин, М.П. Денисенко, В.І. Дубницький, В.І. Захарченко, С.М. Ілляшенко, С.Д. Ільєнкова, М.М. Меркулов, Н.С. Ілляшенко, Р.А. Фатхутдінов, Н.І. Чухрай, А.І. Яковлев, а також зарубіжні – І. Ансофф, К. Кристенсен, Г. Мінтцберг, М.Е. Рейнор, Б. Санто,

Б. Твісс, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі та ін.

Ними досліджені концептуальні основи розвитку національних економік та окремих суб'єктів господарювання інноваційним шляхом. Розроблена система механізмів і методів управління інноваційним розвитком на різних рівнях узагальнення. Проте більшість розробок орієнтована на стратегію наздоганяючого розвитку, на реалізацію якої в Україні може не вистачити ані часу, ані ресурсів.

Постановка завдання. Таким чином, метою статті є аналіз та систематизація факторів впливу, а також розроблення на цій основі схеми їх взаємодії у процесі формування інноваційно сприятливого середовища на рівні держави і підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світ динамічно змінюється, життєвий цикл продукції скорочується, змінюються покоління техніки і технологій, впроваджуються нові методи управління тощо. У цих умовах намагання повторити шлях, який інші вже пройшли і завоювали міцні позиції на ринку, є безперспективним, оскільки на момент упровадження розробок, що наслідують успішні зразки, вони вже будуть безнадійно застарілими.

Саме тому підприємствам необхідно використовувати методи активізації інноваційної діяльності, найсучасніші технології і методи розвитку та реалізації потенціалу інноваційного розвитку.

Інноваційно сприятливе середовище як на національному рівні, так і на рівні окремого підприємства є важливою конкурентною перевагою, оскільки орієнтує всі сторони їхньої діяльності на безперервне створення і комерціалізацію інновацій, що дає змогу ефективніше, ніж конкуренти, задовольнити фактичні і латентні запити споживачів, сформувати та освоїти нові ринки чи їх сегменти тощо.

Окремі кроки в напрямі формування інституціонального середовища переходу на шлях інноваційного розвитку вже зроблено. Зокрема, у березні 2017 року Україна приєдналася до Декларації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про міжнародне інвестування. Цей крок сприя-

тиме залученню в Україну прямих іноземних інвестицій, оскільки Україна повинна дотримуватися міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності, що сприятиме покращенню конкурентного середовища, реалізації стандартів та принципів соціальної відповідальності бізнесу і т.д. [1].

Авторами було проведено аналіз організаційно-економічних передумов формування інноваційно сприятливого середовища:

1. Визначення місця України у світі за даними глобального інноваційного індексу, індексами конкурентоспроможності та здатності до інновацій. Місце України у світі за даними глобального інноваційного індексу та його окремими складниками протягом 2010–2016 рр. зазначено в табл. 1.

Як видно з табл. 1, у 2016 р. Україна зайняла 79 місце зі 140 аналізованих країн, втративши 3 позиції порівняно з 2015 роком.

Втрата позицій України зумовлена негативною динамікою за складниками [2]: макроекономічного середовища (на 29 позицій), рівнем розвитку бізнесу (на 12 позицій), макроекономічної стабільності (на 22 позицій). При цьому, згідно з критеріями Всесвітнього економічного форуму, у 2012 р. Україна завершила перехід на другу стадію економічного розвитку.

Україна займає досить пристойні позиції за показниками вищої освіти та професійної підготовки. Цей показник у 2016 році покращився порівняно з минулим роком на 6 позицій (34 місце із 140 країн світу). При цьому суттєво зросла якість освітньої системи (54 місце в рейтингу проти 72 місця у минулому році).

Необхідно зазначити, що останніми роками спостерігаються тенденції до посилення позицій провідних вітчизняних ВНЗ у світових рейтингах, зокрема, Webometrix Ranking of World Universities [5], Scopus [2], QS Higher Education System Strength Rankings [6], Google Scholar [7] тощо.

У світовому рейтингу QS Higher Education System Strength Rankings 2016 Україна зайняла 45 місце в світі, увійшовши до топ-50 країн із кращою системою вищої освіти. [6].

Згідно зі щорічним рейтингом процвітання The Legatum Prosperity Index у 2016 році Укра-

Таблиця 1

Динаміка показника глобального інноваційного індексу 2010–2016 рр.

	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016
Кількість країн у рейтингу	139	142	144	148	144	140
Позиція України	89	82	73	84	76	79

Джерело: побудовано за даними [2–4]

їна зайняла лише 107 місце, однак за рівнем освіти – 45 місце в світі серед 149 країн [8].

Згідно з рейтингом U21 Ranking of National Higher Education Systems, що складається науковцями Університету Мельбурна (Австралія), у 2016 році Україна зайняла лише 42 позицію серед 50 країн світу [9], хоча у 2012 році наша країна знаходилася на 25 сходинці [10].

За результатами розрахунку Індексу розвитку людського потенціалу у 2015 році Україна зайняла 81 місце у світі із 188 позицій та належить до категорії «країн із високим рівнем потенціалу». Однак українські показники Індексу розвитку людського потенціалу найгірші у Європі. Єдиний виняток – це Молдова, яка займає 107 позицію [11].

За даними міжнародної школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 2016 році у рейтингу зі 128 країн за індексом інновації Україна займає 56 місце [12]. У групі країн із рівнем доходу нижче середнього, куди входить Україна, вона зайняла друге місце після Молдови. Найслабшими критеріями у складі Індексу інновацій для України стали «Політична стабільність та безпека» (125 місце із 128), «Легкість вирішення питань банкрутства» (113 позиція), «Політичне середовище» (123 місце), «ВВП на одиницю використаної енергії» (115 місце).

Успішні позиції Україна зайняла в показниках «Витрати на навчання» (18 місце), «Охоплення вищої освіти» (10 місце), «Кількість патентних заявок» (19 місце), «Загальні витрати на комп'ютерне забезпечення» (20 місце), «Експорт ІКТ-послуг» (23 позиція). За індикатором «Працевлаштовані жінки зі вченим ступенем» країна знаходиться на 4 сходинці в світі, а за «Кількістю заявок на корисну модель» – на першій.

За даними рейтингу Bloomberg, у 2016 році Україна зайняла 33 сходинку із 50 найінноваційніших країн світу, піднявшись за останній рік на 16 позицій. Але інвестиційний складник за даними рейтингу є дуже низьким.

2. Аналіз інноваційної активності України порівняно з країнами ЄС.

Сьогодні в багатьох країнах світу розробляються різні рейтинги, які включають у себе комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку країн. Одним із найбільш відомих рейтингів став європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку – Європейського інноваційного табло (ЄІТ) [European Innovation Scoreboard (EIS)]. На думку експертів ЄС, він дає змогу

об'єктивно оцінити рівень науково-технічного розвитку країн – учасниць Співтовариства [13].

На відміну від індексу конкурентоспроможності, якій розглядався вище, головною метою розроблення системи індикаторів Європейського інноваційного табло було те, щоб на основі аналізу даних окремих країн розробити ефективну стратегію ЄС із розвитку науки та інновацій в межах «єдиної Європи».

До складу показників Європейського інноваційного табло, окрім таких, що характеризують безпосередньо стан інноваційної діяльності в країнах, входять також показники, які свідчать про стан справ у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Це підтверджує той факт, що об'єкти інтелектуальної власності дуже важливі для забезпечення інноваційного розвитку економіки країн.

Лише за одним показником із 25 аналізованих Україна має рівень вищий, ніж загалом по країнах Європейського Союзу. Це «Відсоток населення віком 30–34 роки, яке має завершену вищу освіту».

Найвищий рівень інноваційної активності серед країн ЄС у 2015 році мала Швеція (70,4%), найнижчий – Румунія (17,96%). Україну (17,85%) можна порівняти з країнами, інноваційна активність яких є низькою (менше 3%) [14].

У 2015 році в Україні інноваційною діяльністю займалося 17,3% промислових підприємств проти 16,1% у 2014 році. Збільшення питомої ваги інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств пояснюється зменшенням на 52,4% кількості обстежених промислових підприємств і, відповідно, зменшенням підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність (на 48,8%) порівняно з 2014 роком [15]. Тому важко прогнозувати стан інноваційної діяльності в найближчі роки.

Питома вага виконаних науково-технічних робіт у ВВП в Україні за період з 2005 по 2015 рік зменшилася з 0,99 до 0,62% [16]. У 2014 році вона становила 0,65%, тоді як у Румунії – 0,38%; Болгарії – 0,8%, Латвії – 0,69%; Польщі – 0,94%; середнє значення по ЄС – 2,03% [16].

3. Аналіз сприятливості умов для створення і впровадження інновацій (на рівні країни, на рівні підприємства). Як впливає з результатів попереднього етапу аналізу, сприятливість інноваційного середовища в Україні на державному і ринковому рівнях є низькою.

Серед усієї сукупності факторів, що формують інноваційно сприятливе середовище,

можна виокремити ті, які є керованими, тобто залежать від підприємства-інноватора, та некеровані, до впливу яких підприємство повинно пристосовувати свою діяльність (рис. 1).

Найважливішими факторами, що стримують інноваційну діяльність підприємств, які контролюються організацією-інноватором (підприємством чи установою), є фінансове забезпечення та людські ресурси. За ними йдуть неконтрольовані фактори першого і другого рівнів. Це свідчить про те, що успіх інноваційної діяльності залежить насамперед від самого підприємства, що створює і впроваджує інновації (його власників, менеджерів, фахівців, робітників тощо) [17].

На переконання авторів (і з урахуванням поглядів інших науковців, зокрема, [18–19]), фактор відповідності інновацій ринку також необхідно віднести до контрольованих факторів (хоча б частково контрольованих), оскільки ретельний аналіз і врахування в розроблюваній інноваційній продукції інтересів споживачів та інших суб'єктів інноваційного процесу дає змогу мінімізувати ризик неприйняття інновації ринком, забезпечити її максимальну відповідність ринку.

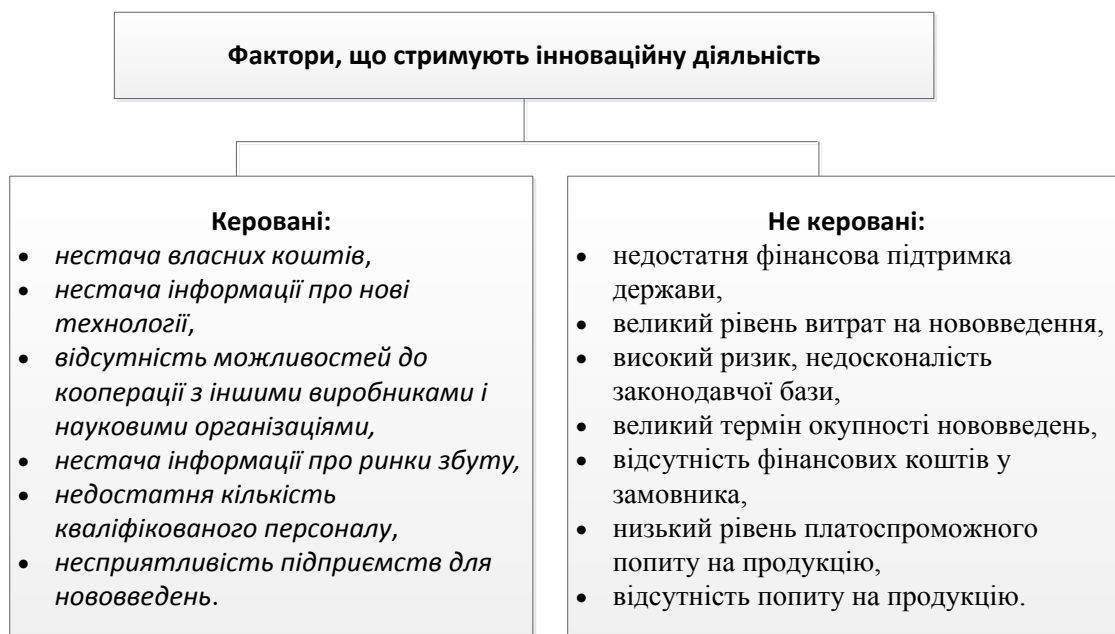
Таким чином, необхідно зазначити, що формування інноваційно сприятливого середовища відбувається як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства чи установи, які створюють і впроваджують інновації. Із цих причин перехід економіки України на інноваційний розвиток неможливий без внесення

істотних коректив у механізми формування на макро- і мікрорівнях середовища, сприятливого для інноваційної діяльності.

4. Аналіз наявних напрацювань щодо методологічного і теоретико-методичного формування інноваційно сприятливого середовища. Уточнення поняття інноваційно сприятливого середовища та визначення його основних елементів.

Під інноваційно сприятливим середовищем необхідно розуміти сукупність взаємно узгоджених умов зовнішнього макро- і мікросередовищ, які окреслені діями механізмів ринкового, державного (регіонального та галузевого) регулювання та стимулювання створення та впровадження інновацій, а також інструментів і методів, які сприяють розвитку і максимальній реалізації творчого креативного потенціалу окремих особистостей, організацій і держави загалом і орієнтують їх на постійний пошук та використання нових можливостей забезпечення ефективності виробництва і споживання, економічного зростання, підвищення якості життя. До методів макрорівня формування інноваційно сприятливого середовища слід віднести правові, організаційно-економічні, політичні, соціальні та методи планування.

Окремо необхідно розглядати такий важливий елемент забезпечення успіху інноваційної діяльності, як інноваційна культура, який на макрорівні розглядається як механізм соціокультурного регулювання інноваційної

Рис. 1. Фактори, що стримують інноваційну діяльність в Україні
(побудовано авторами за [17])

поведінки людини, а на рівні підприємства – як система інноваційних традицій, переконань, особливостей відносин персоналу, що сприяють нововведенням, орієнтують його на розвиток на основі інновацій.

Схема розроблення стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства подана на рис. 2 [20]. Відповідно до неї на першому етапі виконується стратегічний аналіз поточного стану розвитку підприємства і визначаються перспективні напрями розвитку на основі інновацій, які дають змогу привести у відповідність внутрішні можливості інноваційного розвитку (потенціал інноваційного розвитку) до зовнішніх, які генеруються ринком.

Для цього доцільно використати SWOT-аналіз; SNW-аналіз; PEST-аналіз. За їх допомогою можна визначити перспективні напрями інноваційного розвитку аналізованого промислового підприємства.

Стратегію інноваційного розвитку необхідно розглядати на трьох рівнях узагальнення [20]:

– корпоративному, на якому розробляються загальні засади інноваційної стратегії як складника загальноекономічної стратегії розвитку, а також проводиться її взаємне узгодження з іншими функціональними стратегіями (маркетинговою, кадровою, фінансовою, технологічною та ін.);

– бізнес-рівні, на якому розробляють заходи щодо створення і впровадження інновацій для кожної зі стратегічних бізнес-одиниць (СБО), а також приймають стратегічні рішення щодо модифікації існуючої товарної номенклатури і товарного асортименту, у тому числі генерування та відбір ідей нових товарів, пророблення їх концепцій тощо;

– товарному, на якому розробляють товарну інноваційну стратегію і маркетингові програми з просування кожної з товарних інновацій (у межах окремих бізнес-проектів) на ринку.

Для аналізу наявного стану потенціалу інноваційного розвитку підприємства (ПІР), оцінювання його достатності (чи недостатності) для реалізації перспективних напрямів

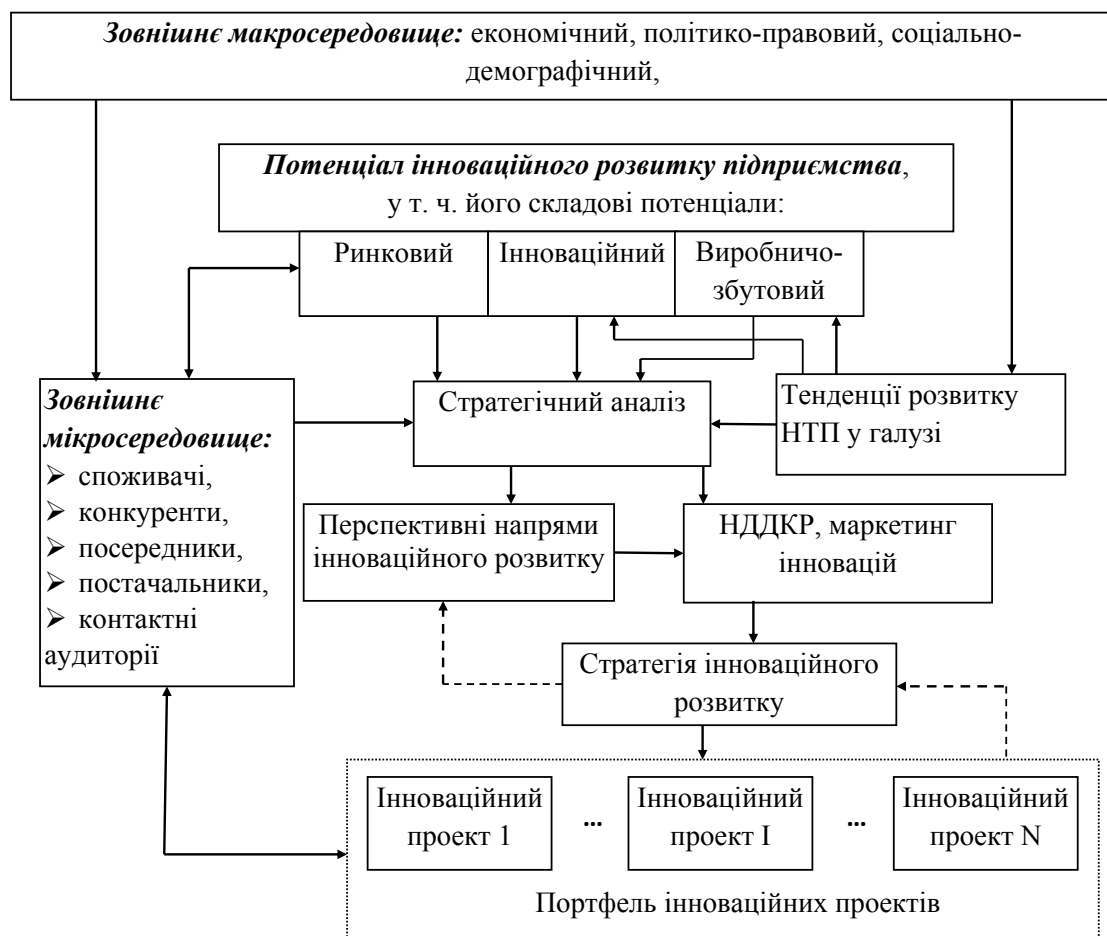

Рис. 2. Укрупнена схема формування та управління стратегією інноваційного розвитку підприємства (авторська розробка [20])

інноваційного розвитку аналізованого промислового підприємства уявляється доцільним застосування методичного підходу автора монографії [21], який передбачає оцінку стану окремих потенціалів-підсистем ПІР та їх елементів.

Далі виконуються необхідні комплекси НДДКР, а також робіт маркетингу інновацій, у процесі яких формується стратегія інноваційного розвитку підприємства: як різновид класичної інноваційної стратегії (наступальна, захисна, змішана, ліцензування тощо) або ж як стратегія інноваційного випередження [21], яка передбачає активний пошук і реалізацію своїх потенційних переваг, зайняття провідних позицій у тих видах діяльності, де для цього є необхідні і достатні умови.

Слід зазначити, що методи державного стимулювання і регулювання інноваційної діяльності, інноваційна культура суспільства, як і ринкові механізми (циклічності економічного розвитку, рівноваги попиту і пропозиції, ринкового ціноутворення, конкуренції тощо), формують і окреслюють сприятливе поле інноваційної діяльності. На рівні промислового підприємства їхня дія аналізується і враховується як вплив зовнішніх факторів, тобто як ринкові можливості і загрози інноваційному розвитку.

Розроблена з урахуванням викладеного схема взаємодії окремих елементів у процесі формування інноваційно сприятливого середовища подана на рис. 3. Вона дає загальне уявлення про методи формування інноваційно сприятливого середовища, а також його складові елементи.

Результати аналізу методів формування інноваційно сприятливого середовища, які існують в Україні і зарубіжних країнах, показують, що в нашій країні, за винятком досить обмеженого кола методів державного регулювання і стимулювання, мало застосовуються інструменти і методи, які добре зарекомендували себе в зарубіжній практиці [22]. Особливо це стосується рівня окремого підприємства. Інноваційна культура як на рівні суспільства загалом, так на рівні підприємства чи установи на поточний період перебуває у зародковому стані.

Це актуалізує дослідження щодо розроблення і наукового обґрунтування організаційно-економічних механізмів формування і розвитку інноваційної культури промислового підприємства.

Таким чином, серед пріоритетних напрямів удосконалення методів формування інноваційно сприятливого середовища на рівні промислового підприємства необхідно відзначити:

- забезпечення дієвості методів державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності, які впливають на кожне підприємство;
- формування інноваційної культури суспільства, яка взаємодіє з інноваційною культурою підприємства;
- формування інноваційної культури промислового підприємства;
- удосконалення методів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства.

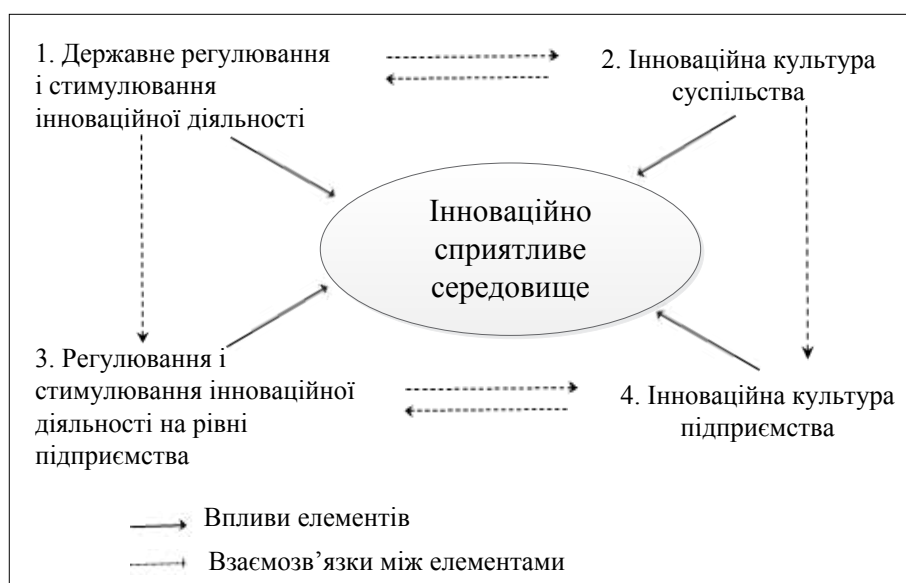

Рис. 3. Схема формування інноваційно сприятливого середовища (авторська розробка [23])

Особливу увагу необхідно приділяти рівню підприємства як основного складового елемента економіки підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення викладеного дало змогу дійти таких висновків:

– виконано системний аналіз факторів, що впливають на формування в Україні інноваційно сприятливого середовища;

– виконано авторську систематизацію факторів, які стримують інноваційну діяльність, визначено керовані і некеровані на рівні підприємства фактори;

– уточнено визначення поняття «інноваційно сприятливе середовище», схема його формування на рівні держави й окремого підприємства, а також порядок взаємодії зазначених рівнів.

Отримані результати поглиблюють концептуальні засади формування інноваційно сприятливого середовища і дають змогу у подальшому перейти до розроблення і наукового обґрунтування системи заходів щодо вдосконалення методів та інструментів його формування та розвитку на рівні окремо взятого промислового підприємства

ЛІТЕРАТУРА:

1. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249818361
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015–2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayinsvitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>
3. The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/#>.
4. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013>.
5. Ranking Web of Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webometrics.info>
6. QS Higher Education System Strength Rankings 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.topuniversities.com>
7. Бібліометрика української науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?familie=&ustanova=0&gorod=%C2%F1%B3&vidomstvo=%C2%F1%B3&napryam=%C2%F1%B3&hirsh_gt=&hirsh_lt=&page=1
8. The Legatum Prosperity Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prosperity.com/rankings?pinned=JOR&filter=>
9. The leading global network of research universities for the 21st century [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.universitas21.com/article/projects/details/158/overall-2016-ranking-scores>
10. Австралійський вимір українських вишів [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/avstraliyskiy_vimir_ukrayinskih_vishiv2.html
11. Гуманитарные технологии. Информационно-аналитический портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info#ukraine>
12. Украина в Глобальном рейтинге инноваций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.break-fast.com.ua/ukraina-v-mirovom-rejtinge-innovacij/>
13. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Електронний ресурс. – Режим доступу: blogs.kpi.kharkov.ua/News/file.axd?file=2009%2F6%2Fstrategia.doc
14. European Innovation Scoreboard 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en
15. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Діяльність/Наука/2-3-ad-kmu-2015.pdf>
16. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.org/uk>
17. Ілляшенко Н.С. Маркетинг та інновації як головні функції бізнесу / Н.С. Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 2. – С. 77–92.
18. Ілляшенко С.Н. Согласование мотивов всех участников инновационного процесса / С.Н. Ілляшенко // Справочник економіста. – 2004. – № 1. – С. 31–38.
19. Ілляшенко С.М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С.М. Ілляшенко // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 16–26.

20. Shypulina Y.S. Theoretic and methodic groundsto provide mutually coordinated interconnection between strategic and project management of innovations at the enterprise / Sergii M. Iliashenko, Yulia S. Shypulina, Natalia S. Iliashenko // Current problems in management : monography / edited by: Agnieszka Barcik, Honorata Howaniec, Zbigniew Malara. – Bielsku-Białej: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanidtycznej, 2015. – S. 17–30.

21. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. – Суми : ТОВ «ДД «Папірус», 2012. – 458 с.

22. Шипуліна Ю.С. Шляхи розвитку інноваційної діяльності України в глобалізованому економічному просторі / Ю.С. Шипуліна, О.В. Костик // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 4. – С. 51–63.

23. Шипуліна Ю.С. Організаційно-економічні передумови формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – С. 103–113.